

Miért visszük vásárra a saját bőrünket?

■ Amikor a bőrünket félttem, nem a regénybeli Keller család (*Kolozsvári milliomosok*) egykor Monarchia-szerte híres tímáripári termékeire gondolok, s azt sem ómódi Habsburg-nosztalgiaik foglyaként mondom, hogy a Monarchia a normalitásnak sokkal több lényegi jegyét hordozta, mint az utódállamok. Mi magyarok (mi a magyar ma?)¹ azóta sem vagyunk túlzottan jó bőrben. Pedig most már, a 21. század elején – Európa, sőt a világ valamennyi nehézsége, változása közepette is – sokkal jobban is érezhetnénk magunkat a saját bőrünkben. De mi mégis minduntalan a vásárra visszük. Ez csak szólásmondás, hiszen nem veszi meg senki (pedig lehet, hogy mégiscsak vennék és vinnék, hiszen ugye, ha már nem viseljük, mi is eltűntünk).² Egy biztos: nem óvjuk, és sehogy sem nyerünk, sőt, mivel magunk pusztítjuk, folyton csak veszítünk, de hát kockázat nélkül nincsen veszteség. Lehetnek különféle akadémiák, a modern és a hagyományos nemzeti tudomány, kultúra, műveltség azonban befektetés, támogatás, elismerés nélkül félrelökdösve vergődik, ha pedig vergődik, gyengül, az a fölmérhetetlen veszteség. Pedig nagy a tét. Olyan nagy, hogy nincs is ennél nagyobb, sőt ez ügyben nem is szabad térről beszélni. Nagyban rizikózni bódult szerencsejátékosok szoktak, ez pedig nem tét-, hanem létkérdés. Igaz, nehezebben felfogható, mint a gyorsan besöpörhető nyeremény.

A magyar nemzeti közösség fennmaradásáról beszélek. Arról, hogy mennyivel jelent többet fennmaradni nemzetként („közös vállalkozásként”), mint néhány röpké ember nyom (nemzedék; reformkori szó) biológiai időtartamára létezni. Továbbá és főként arról, mi rongálja mégis, pedig támogathatná, kiknek kéne támogatniuk a közösség fennmaradását. Mert az „alaphelyzet” már régen nem bőrbe, hanem húsba vág, vére megy, hiszen a magyarok nemzeti önismerete jobbára hamis, öncsaló, sékélyes és frusztrált, eltorzult, sőt néha úgy látszik, voltaképpen szinte teljesen hiányzik. Hol van már a *Magunk revíziója*? Nyolcvanévnnyi távolban, a Makkairól szóló tudományos feldolgozásokban; igaz, hogy a *Harc a szobor ellen* ma is folyamatos. Természetesen ma is él kultúr- „nemzet e’ hazán” – Vörösmarty óta számos szomszéd államnemzet országaiban is –, mégis vannak, akik szerint a nemzeti összetartozás tudatának (a közösségi fennmaradás másik alapfeltételének) nem elégséges bizonyítéka, hogy ha jön az árvíz, a magyarok is megvédik a gátat. Az már talán inkább, hogy miközben rakják a zsákokat, magyarul beszélnek, mert köztük (is) az anyanyelv az egyik, ha nem épp a legerősebb (többek szerint a vérrokonság mellett ma már az egyetlen) összetartó kapocs.

Amikor még több mint harminc évvel ezelőtt valóságos szellemi (voltaképpen persze politikai) viták is folytak Magyarországon, és a küzdő felek a „nemzetközpon-tú értéktudat” és az „értékközpon-tú nemzettudat” bozótjaiból támadták egymást, az egyik vitázó, Szörényi László világosan kimondta: nemzeti közösségként fennmaradni annyi, mint kultúrát teremteni, műveltséget alkotni, és a nemzeti lét, annak átélése nem gátja, hanem feltétele az ember voltunkról szereshető tudásnak. Megmaradni tehát, tesztem hozzá ma (Páskándinak a teljesítményemberről írott esszéjére is gondolva), nem nemzeti hangoskodással, hanem nemzeti teljesítmények létrehozásával lehet. Úgy igaz ez ma is, ahogyan akkor volt. Írásának Szörényi ezt a címet adta: *Nemzet és lakosság*. És ma hogyan állunk ezzel? Nemzet vagyunk, ráadásul erős,

magabiztos, vagy pedig csak adott területen élő lakosság? Lehetséges, hogy nemzetnek csak mondjuk magunkat, és csupán egy hangtanilag, grammatikailag közös nyelven érintkező populáció vagyunk? Nemzeti közösség vagy csupán közönség? Pedig a nemzet több a lakosságnál, melytől, amióta „etetik”, állítólag nem követelnek „líhegő üdvtörténeti azonosulást [...] Az idő a nemzetnek történelem, a lakosságnak puszta tartam.”³ Megállt az idő?

És hát hogyan lesz a művek sorából magyar műveltség? Létrejön-e a műveltség azzal, hogy valakik műveket alkotnak? Nyilvánvalóan nem. S hogyan lesz majd a ma már gyakorlatilag nem létező alpműveltségből reálisabb önismeret és a magyar múltból közös emlékezet? Lehet ravaszul, álnaívan csavarintani a dolgot, a válasz az, hogy sajnos sehogy sem. Mert a művészet és a humán tudományok szelektív, de módszeres kivéreztetéséből, hátráltatásából, lebecsüléséből, sőt megalázásából nem lesz korszerű magyar műveltség. Semmilyen központú semmilyen tudat sem lesz belőle, s közben még a folyamatosság is megszakad. A világ megrengetése holnapra, de lehetőleg mára nem ismeretlen dolog számunkra, átestünk már rajta néhányszor, volt, hogy származási, volt, hogy osztály-, majd ideológiai alapon. A sok évtizedes károk alig megkezdett, hamisító reparálásánál nem jutottunk tovább. Olyan azonban még nem volt, hogy a nemzeti kultúrát fenntartó művészeteket, a nemzeti humán tudományt mint „nem értéktermelőt” magunk szorítsuk ki stagnáló anyagi létünk perifériájára.

Nyolcvan évvel ezelőtt László Dezső írta: „Mi és mások is látjuk a mai magyar politikai élet kátyúba jutását, általánosítani azonban itt sem szabad. A szidásnak csak olyan mértékben van jogosultsága, amilyen mértékben jobb, egészségesebb politikai szervezetet és tényleges érdekvédelmet adok.”⁴ Én semmilyen szervezetet nem kínálhatok senkinek, ám ha Tamási szerint az erdélyi szellem hivatása a magyar műveltség új formáinak kialakítása,⁵ hozzá hasonlóan hadd legyek egy percre én is vakmerő, csak amíg megnézem, mit kínál ma nekünk az újabb erdélyi szellemi hagyomány. Kós a bénult passzivitás helyett cselekvést hirdetett. Jakabffy úgy vélte, hogy a Magyar Párt csakis azért folytat politikai küzdelmet, „azért nyúl bele a választások mocsarába is, hogy nemzeti kultúránk fennmaradását és fejlődését biztosítsa, amelyet át kell mentenünk a messze jövő századaira is”,⁶ hiszen „nemzetet igazán értékessé sohasem politikája, mindig csak kultúrája tehet”.⁷

A *Magyar Kisebbség* című nemzetpolitikai szemle a mai Európai Unió egyik fontos „szakterületét”, a nemzetkisebbségek nemzetközi, emberi jogi alapokon álló (ám azóta sem hatékony) védelmét alapozta meg, az Erdélyi Fiatalok a reális helyzetükhöz kimunkálásával kezdték működésüket. Reményik a templomot és az iskolát vette védelmébe, s miközben a *Korunk* a világra nyitott, az Erdélyi Helikon az emberi-nemzeti értéket kutató transzszilvanizmust, a *Hitel* a valóság tudományos megismerését hirdette. Az *Erdélyi Múzeum* a múltat kutatta, az időt, mely történelem a nemzet számára, és ezt a gazdag egészet a kisebbségi élet első huszonkét évének végén máig ható tanulsággal Ligeti és Mikó foglalta össze. A nemzeti közösség fennmaradásáért, a magyar műveltség fenntartásáért vívott küzdelmet Szabédi és társai folytatták a tudomány, az irodalom, a művészet nagyjaival és kicsinyeivel, évtizedes viharokon keresztül máig. És a magyar egyházak mellett könyvkiadók, lapok, folyóiratok, színházak, művészeti szövetségek, múzeumok, könyvtárak, tánccsoportok, falukutatók, a Bolyai Egyetem, amíg volt, és a teljes magyar „tanügyi vertikum”. Talán ez az, amit nemzetpolitikának szoktunk mondani.

Ha nem akarjuk, hogy képletes bőrünk valóságosan is Balzac összezsugorodó számbőrének sorsára jusson, a magyar kultúrát, amely fenntartja a nemzetet (sokkal együtt én is ezt állítom, lehet vitatni), folyamatosan kell alkotni, ápolni. Sőt, ha kell, olykor még védelmezni is saját rövidlátásunkkal, rossz reflexeinkkel, nemegy-

szer műveletlenségünkkel szemben. Nem gyöngíteni kell, hanem megerősíteni. Nem baj, ha ezt újra meg újra sokan elmondjuk, elmondják, hiszen egyszer talán majd a magyar tengerészeti minisztérium is tengerjáró hajókat ácsoltat. A hajózási, népi megfigyelési, indián és egyéb metaforák között ugyanis el kell döntení, hogy most akkor navigare necesse est a magyar nemzeti műveltség felé, vagy nem necesse, sőt non possumus, nem célszerű, mivel nem éri meg.

Lassan kilencven éve, hogy Asztalos Miklós leírta: „Erdélynek nincs mit keresnie a magyar belpolitikai harcokban, az erdélyi magyarságnak erdélyi politikai kérdések szerint kell tömörülnie. Erdély azt izente egykor Ferdinándnak, hogy ha segíteni nem tud, engedje őt bár a maga útján haladni, ma Magyarországnak izeni, hogy »engedje az erdélyi politikát az öntudatra ébredt erdélyi magyarságnak.«”⁸ Különösen akkor, hogyha az a magyar politika, amelyik Erdélyben, helyben, Bukarestben, Brüsszelben és Strasbourgban vagy másutt mikor csöndesebben, máskor nagyon is hangosan zajlik, nemcsak képvisel, hanem megvédi a magyar kultúra fejlődését is – tekintve, hogy Erdélyben nem Bethlen Gábor óta tudják, mi tartja fenn a nemzetet. Volna tehát Erdélynek néhány új és legújabb tanulsága is Magyarország számára, nemcsak a Szekfü leírta régiek. Az egyik, hogy jobban kéne vigyázni a saját (közös) bőrünkre. Az arcunkra és egész testünkre.

■ **JEGYZETEK**

1. *Mi a magyar most?* Összeáll. és szerk. Sándor Iván. Kalligram, Pozsony, 2011.
2. *Magyarország le is út – fel is út.* Mi lenne, ha máról holnapra eltűnne? Szerk. Hankiss Elemér, Heltai Péter. Médiavilág Kft. Bp., 2008.
3. In: „Multaddal valamit kezdeni...”. Tanulmányok. Szerk. Csapody Miklós. JAK füzetek 45. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1989. 17–19.
4. *Falvak népe.* Erdélyi Fialatok 1932. nov. 3. évf. 6. sz. 110.
5. *Nemzetről, nemzetekről (20–21. század).* Korunk . 6. sz. 66.
6. *Gandhi példaadása.* Magyar Kisebbség 1931. 1. sz. 25–27.
7. *Az első Magyar Ház.* In: *Ünneplő beszédek* 1. k. Husvéth és Hoffer könyvnyomdája. Lugos, 1931. 49.
8. *Az erdélyi magyar öntudat kialakulása.* Magyar Kisebbség 1926. 2. sz. 61.

